

Vergaderjaar 2008–2009

29 924

Toezichtsverslagen AIVD en MIVD

Nr. 36

BRIEF VAN DE MINISTER VAN BINNENLANDSE ZAKEN EN KONINKRIJKSRELATIES

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 9 juni 2009

Bij brief van 15 januari 2009 heeft de commissie van toezicht betreffende de inlichtingen- en veiligheidsdiensten (CTIVD) mij ingelicht over haar bevinding – gedaan bij gelegenheid van haar onderzoek inzake financieel-economische onderzoeken door de AIVD (onderzoeksrapport nr. 20, kamerstuk 29 924, nr. 35) – dat, indien zij in het kader van een rechtmatigheidsonderzoek voormalige medewerkers van de AIVD wil horen, daarvoor een ministeriële ontheffing ex artikel 86, tweede lid, van de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2002 (WIV 2002) is vereist. De commissie acht dit om redenen uiteengezet in haar brief een onwenselijke situatie en verzoekt een wetswijziging voor te bereiden waardoor een dergelijke ontheffing niet meer is benodigd. Overeenkomstig het verzoek van de commissie ex artikel 64, tweede lid, onder b, van de WIV 2002 doe ik u hierbij de brief van de commissie toekomen.¹ In het onderstaande zet ik mijn reactie op het voorstel van de commissie uiteen.

In de WIV 2002 is de instelling en taakstelling van de CTIVD geregeld. Voorts is voorzien in een uitputtende regeling van onder meer de bevoegdheden in het kader van haar toezichhoudende taak (rechtmatigheidstoezicht); op de behandeling van klachten is hoofdstuk 9 van de Algemene wet bestuursrecht van toepassing. In het kader van het rechtmatigheidstoezicht is in de WIV 2002 bepaald dat – kort gezegd – een ieder die betrokken is bij de uitvoering van de WIV 2002 en de Wet veiligheidsonderzoeken desgevraagd aan de CTIVD alle inlichtingen verstrekt en de commissie voor het overige alle medewerking verleent die de commissie voor een goede taakuitvoering noodzakelijk acht (artikel 73, eerste lid, WIV 2002). Deze medewerkingsverplichting is door de wetgever beperkt tot die personen die (nog) betrokken zijn bij de uitvoering van de WIV 2002. Dat geldt ook voor het geval de commissie de desbetreffende personen als getuigen of deskundigen wil horen (artikel 74 WIV 2002). Voormalige medewerkers van inlichtingen- en veiligheidsdiensten hebben dus geen medewerkingsplicht. Deze hebben wel een geheimhoudingsplicht, ook na beëindiging van hun werkzaamheden. In artikel 85 WIV 2002

¹ Ter inzage gelegd bij het Centraal Informatiepunt Tweede Kamer.

is dit tot uitdrukking gebracht. Aldaar is expliciet bepaald dat de geheimhoudingsverplichting voortduurt, nadat het betrokken zijn bij de uitvoering van de WIV 2002 is beëindigd. Ook artikel 86 WIV 2002, waarin onder meer de mogelijkheid tot ontheffing van de geheimhoudingsplicht voor ambtenaren is geregeld in gevallen dat zij krachtens enige wettelijke bepaling worden verplicht als getuige of deskundige op te treden, bevestigt het te maken onderscheid tussen huidige medewerkers van de dienst en voormalige medewerkers van de dienst, nu ten aanzien van deze laatste categorie in het derde lid wordt bepaald dat artikel 86 WIV 2002 van toepassing is in het geval het betrokken zijn bij de uitvoering van de wet is beëindigd. Het op diverse onderdelen gemaakte onderscheid tussen huidige en voormalige medewerkers van de dienst is een bewuste keuze van de wetgever geweest.

De commissie wijst op de ratio achter de geheimhoudingsplicht van voormalige medewerkers, namelijk het beschermen van de belangen van de diensten tegen openbaarmaking nadat het dienstverband is beëindigd. Dat is inderdaad een wezenlijk belang, waarover naar mijn mening consensus bestaat. Daar komt bij dat een voormalige medewerker – zeker indien deze al langer de dienst heeft verlaten – niet altijd (meer) zicht heeft op die belangen van de dienst, zodat betrokkenheid van de dienst in de gevallen dat deze wordt gevraagd om informatie te verstrekken aan de commissie naar mijn mening aangewezen blijft. Dat is echter slechts één kant van het verhaal; de andere kant – en evenzeer belangrijk – is dat met de bestaande regeling ook de belangen van de medewerkers zelf worden gediend. Het werken bij een inlichtingen- en veiligheidsdienst is onderworpen aan strenge veiligheidseisen en strikte geheimhoudingsverplichtingen. Voor de huidige medewerkers is dit een dagelijkse terugkerende realiteit. Dat ligt anders voor voormalige medewerkers en dan is een heldere en eenduidige lijn wenselijk. Bij het vertrek bij de dienst wordt een exit-gesprek met de beveiligingsambtenaar gevoerd waarbij de plicht tot geheimhouding wordt ingescherpt; voorts dient een geheimhoudingsverklaring te worden ondertekend. Het aanbrengen van allerlei nuances op die plicht – bijvoorbeeld in het geval van het horen door de CTIVD – doet aan die eenduidigheid afbreuk.

Bij de beoordeling van het voorstel van de commissie moet men – voordat men naar het instrument van wetwijziging grijpt – echter ook de schaal van het probleem in het oog houden. Voor zover ik weet is tot op heden het door de commissie geschetste probleem een enkele keer voorgevallen; daarbij is ook abusievelijk van de zware procedure van ontheffing door twee ministers op grond van artikel 86, tweede lid, WIV 2002 gebruik gemaakt. De werking van artikel 86, tweede lid, WIV 2002 is echter beperkt tot de gevallen waarbij er sprake is van een wettelijke verplichting tot het afleggen van een verklaring als getuige of deskundige, terwijl dat in onderhavige casus niet het geval was. De toepassing van artikel 86, tweede lid, en de daarin voorziene mogelijkheid tot ontheffing van de geheimhoudingsplicht (te verlenen door de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en de minister van Justitie gezamenlijk) komt waar het gaat om de informatieverstrekking aan de commissie door voormalige medewerkers van de dienst dus pas in beeld indien zij op grond van artikel 74 WIV 2002 formeel als getuige of deskundige worden opgeroepen. Voor voormalige medewerkers die anderszins door de commissie worden gevraagd tot het verstrekken van informatie, kan evenwel een ontheffing op grond van artikel 86, derde lid, jo. eerste lid, WIV 2002 worden afgegeven. Een dergelijke ontheffing kan bijvoorbeeld door het hoofd van de AIVD worden afgegeven; een ministeriële ontheffing is – tenzij daar aanleiding toe is (bijvoorbeeld indien het gaat om de ontheffing van de geheimhoudingsplicht van een voormalig hoofd van de dienst) – niet vereist. Waar het gaat om ambtenaren die nog betrokken zijn

bij de uitvoering van de wet en die op grond van artikel 74 door de commissie worden opgeroepen om als getuige of deskundige op te treden, is bepaald dat artikel 86, tweede lid, WIV 2002 niet van toepassing is. In die gevallen is dus geen ontheffing nodig.

Ik onderschrijf het belang van ruime bevoegdheden voor de commissie om haar toezichthoudende taak naar behoren te kunnen vervullen. Dergelijke bevoegdheden bezit de commissie. Het feit dat er voor voormalige medewerkers van de diensten in een op onderdelen afwijkende regeling inzake het verschaffen van inlichtingen wordt voorzien ten opzichte van huidige medewerkers, doet daar niet aan af. Het door de commissie gehanteerde argument dat de ministeriële ontheffing zich slecht verdraagt met de onafhankelijke positie van de commissie overtuigt niet. De in artikel 86, tweede lid, van de WIV 2002 neergelegde verschoningsplicht voor medewerkers van de diensten (huidige en voormalige medewerkers) indien zij wettelijk verplicht worden om als getuige of deskundige op te treden en het ministeriële besluit dat vereist is om die plicht op te heffen, is immers ook aan de orde in gevallen waarbij de betrokken (voormalig) medewerker in het kader van een procedure voor een onafhankelijke rechter wordt verplicht als getuige of deskundige op te treden. Tussen de door de commissie gewraakte regeling en het onafhankelijk kunnen functioneren van de commissie bestaat dan ook naar mijn mening geen relatie.

Het voorgaande overziend kom ik dan ook tot de conclusie dat het voorstel van de commissie om een wetswijziging te entameren, waarin wordt geregeld dat ten aanzien van voormalige medewerkers niet langer ministeriële ontheffing van de geheimhoudingsplicht is benodigd, dient te worden afgewezen.

De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,
G. ter Horst